

APLIKOVANÁ PSYCHOLOGIE ARCHITEKTURY

— KNIHA II —

PSYCHOLOGIE ARCHITEKTŮ
A UŽIVATELŮ

Karel Smejkal

APLIKOVANÁ PSYCHOLOGIE ARCHITEKTURY

**KNIHA II.
PSYCHOLOGIE ARCHITEKTŮ
A UŽIVATELŮ**

Karel Smejkal

Karel Smejkal je architekt, spisovatel, vědec a vysokoškolský pedagog. Je spoluzakladatelem soutěže INSPIRELI AWARDS, největší světové studentské architektonické soutěže.

V letech 2017–2019 působil jako místopředseda České obce architektů a v období 2021–2023 jako ředitel pro východní Evropu v rámci American Institute of Architects – Continental Europe.

Na Fakultě stavební Českého vysokého učení technického v Praze vede výzkumný tým a je zakladatelem oboru aplikované psychologie architektury.

Ve své práci se dlouhodobě zaměřuje na podporu mladých talentů v architektuře, propagaci moderních technologií ve stavebnictví a rozvoj vzdělávání a komunikačních dovedností v oboru. Jeho cílem je přispívat ke zkvalitnění přirozeného i umělého životního prostředí.

Obsah

Přístup k psychologii architektů a uživatelů	8
Potřeba vzniku aplikované psychologie architektury	9
Struktura aplikované psychologie architektury	11
Psychologie architektů a uživatelů	11
Výuka psychologie architektů a uživatelů	13
Struktura předmětu	14
Psychologie architektů a uživatelů	14
Test deset otázek temperamentu	23
Výzkumy	30
Hra Najdi si svého architekta (2015)	30
Pilotní průzkum (2017)	44
Výzkum temperamentu architektů (2018–2023)	52
Porovnání temperamentu architektů Evropy a Afriky (2018–2023)	57
Výzkum hodnotové orientace architektů (2018–2022)	62
Výzkum temperamentové diverzifikace architektonické komunity (2015–2024)	81
Výzkum názoru na umění v architektuře (2019)	86
Závěr	96
Recenze	98

Předmluva

V procesu vzniku architektonického prostředí nelze opomenout vzájemné interakce mezi těmi, kteří toto prostředí vytvářejí, a těmi, kteří v něm následně uspokojují své potřeby. Přijmeme-li tezi, že psychologie je přítomna všude tam, kde jsou přítomni lidé, je zřejmé, že opomenutí alespoň základních psychologických znalostí při výuce architektů znamená ochuzení začínající generace tvůrců architektonického prostředí o zásadní součást profesní přípravy. Tato složka přitom významně ovlivňuje formu i obsah našich měst a sídel.

Architekt je osobnost nesoucí mimořádnou míru odpovědnosti, neboť jeho tvorba ovlivňuje životy tisíců lidí po desítky let – bez ohledu na to, zda jde o práci zkušeného profesionála, či o prvotinu začínajícího autora. Z hlediska aplikované psychologie architektury by výsledkem architektonické činnosti měla být harmonie mezi tvůrcem, uživatelem a prostředím, přičemž architekt by měl disponovat schopností profesního nadhledu a reflexe.

V této souvislosti se nabízí zásadní otázka: na čem spočívají principy harmonie v architektuře a jak lze dosáhnout potřebného nadhledu v situaci, kdy mladý architekt vstupuje do praxe s určitou mírou technické přípravy, avšak bez rozvinuté schopnosti porozumět skutečným potřebám klientů – a často i bez základního sebezpoznání v rámci procesu navrhování.

Absence základních psychologických znalostí tak znamená absenci pojmového rámce, který by umožnil klást si klíčové otázky vedoucí k osobnostnímu rozvoji – nezbytnému předpokladu pro pozdější schopnost porozumět druhým.

Aplikovaná psychologie architektury proto představuje vědeckou disciplínu, jejímž cílem je systematicky reagovat na tento dlouhodobě přetrvávající nedostatek v architektonickém vzdělávání i praxi. Tato publikace je výtahem z habilitační práce zakladatele aplikované psychologie architektury Karla Smejkal a je zaměřená na architektky a klienty.

Autor

Přístup k psychologii architektů a uživatelů

Výzkum vztahu mezi psychologií a architekturou se navzdory několika dekadám existence dosud neetabloval jako ucelený obor se zřetelně vymezeným předmětem a metodologií. Ačkoliv environmentální psychologie zkoumá interakce mezi prostředím a jeho uživateli již od poloviny 20. století [1–5], systematická analýza role samotného tvůrce architektonického prostředí – architekta – zůstává v rámci stávající literatury nedostatečně uchopena.

V tomto kontextu vzniká obor (předmět) Aplikované psychologie architektury, který se odlišuje od tradiční environmentální psychologie zejména tím, že za svůj primární výzkumný objekt považuje osobnost architekta, jeho profesní zodpovědnost a psychologické determinanty navrhovacího procesu. Obor vychází z předpokladu, že každá architektura je výsledkem vědomé tvůrčí činnosti, jejíž kvalita je spoluurčována osobnostními rysy autora a jeho schopností porozumět jak vlastním motivačním strukturám, tak uživatelským potřebám.

Záměrem naší vědecké práce bylo systematicky vymezit obor Aplikované psychologie architektury jako svébytnou oblast vědeckého bádání, vycházející z psychologických věd, ale ukotvenou v prostředí technického vzdělávání a architektonické praxe.

Potřeba vzniku aplikované psychologie architektury

V architektonické praxi se běžně předpokládá, že úspěšné navrhování stavby je založeno především na technické kompetenci a estetickém citění. Tento předpoklad však opomíjí skutečnost, že architektura je současně sociálním aktem – tedy produktem komunikace mezi zadavatelem, projektantem a konečným uživatelem „Architecture is a social act.“ [6]. Psychologická stránka těchto interakcí bývá zpravidla přehlížena, ačkoliv právě ona často rozhoduje o tom, zda bude architektonické dílo funkční, přijímané a dlouhodobě udržitelné.

Empirické studie i praxe ukazují, že značná část architektů vstupuje do profesního života bez jakékoliv systematické přípravy v oblasti psychologie zaměřené na přímou využitelnost v procesu navrhování a interakci (komunikaci).

Aplikovaná psychologie architektury tak představuje most mezi **psychologickým porozuměním lidskému chování a architektonickým navrhováním**. Její integrace do vzdělávání na technických školách odpovídá jak potřebám současné profesní praxe, tak výzvam, které přináší globalizace, kulturní diverzita a rostoucí důraz na participativní přístupy k tvorbě prostředí.

Aplikovaná psychologie architektury nahlíží na architekturu jako na součást širší kategorie umělého životního prostředí (built environment), tj. soubor všech fyzických struktur, prostorových uspořádání a krajijn, které člověk vytvořil nebo podstatně modifikoval tak, aby naplňovaly lidské potřeby. Patří sem nejen budovy a jejich interiéry, ale také infrastruktura (cesty, mosty), veřejná prostranství a antropogenně udržované krajinné celky (např.

parky, kulturní louky, hospodářské lesy). Toto vymezení je záměrné: označení architektury jako „**umění**“ či „**díla**“ může v praxi posilovat „autorocentrickou“ interpretaci, v níž se hodnotící kritéria odvozují především od intencí tvůrce. Koncept **umělého životního prostředí** naopak staví do středu uživatelské potřeby, zdraví, chování a výkon, tedy proměnné, jež lze empiricky operacionalizovat (např. světelné podmínky, akustika, affordance, orientační logika, sociální hustota) a hodnotit vzhledem k výsledkům (well-being, bezpečí, efektivita, sociální interakce).

Přijetí tohoto rámce posouvá roli architekta od expresivní tvorby k navrhování účinných intervencí v socio-environmentálním systému. **Kvalita architektury je pak chápána jako míra, s níž navržené prostředí dlouhodobě a udržitelně podporuje adaptivní chování a potřeby konkrétních uživatelů v daném kontextu.** Tento posun vytváří předpoklad pro systematickou, důkazně orientovanou tvorbu kvalitní architektury.

Struktura aplikované psychologie architektury

Aplikovaná psychologie architektury je interdisciplinárním oborem, který integruje vybrané psychologické poznatky do vzdělávání a praxe. Její vnitřní struktura vychází z potřeb profesní přípravy architektů a je navržena tak, aby pokrývala tři základní dimenze, které jsou pro výkon architektonické činnosti klíčové:

- **Psychologie architektů a uživatelů**
- **Psychologie komunikace v architektuře**
- **Psychologie prostředí (environmentální psychologie)**

Psychologie architektů a uživatelů

První dimenze (oblast) a tato publikace se zaměřují na sebezpoznání architekta a porozumění jeho vztahu k budoucím uživatelům navrhovaného prostoru. Vychází z poznatku, že efektivní navrhování vyžaduje nejen technické dovednosti, ale i schopnost rozpoznat rozdíly v hodnotách, motivech, temperamentu a estetických preferencích mezi architektem a klientem. Naše výzkumy ukazují, že pravděpodobnost typologické shody mezi architektem a klientem je nižší než **33 %**, přičemž shoda v estetických preferencích je téměř nulová (kapitola 7.6).

Základem této první oblasti aplikované psychologie architektury je úvod do psychologických typologií, zejména dvojrozměrného modelu temperamentu (extroverze × neuroticismus), který umožňuje architektům zohlednit různé psychologické profily bez nutnosti přímé diagnostiky uživatelů. Tento model byl vybrán pro svou praktickou využitelnost a intuitivní aplikovatelnost ve fázi návrhu a komunikace.

Cílem této oblasti je poskytnout architektům základní psychologický aparát umožňující orientaci v temperamentu a chování druhých, bez potřeby hlubokého psychologického vzdělání.

Výuka psychologie architektů a uživatelů

Výuka předmětu **Aplikovaná psychologie architektury** byla zahájena na Fakultě stavební ČVUT v Praze v zimním semestru roku 2019 a v průběhu následujících let se vyvinula v ucelenou didaktickou koncepci. V počáteční fázi byly využívány standardizované psychologické testy dle Eysencka [7] a Cattella [8] a obsah výuky vycházel převážně z paralelně probíhajících výzkumů (viz kapitola Výzkumy).

S narůstajícími zkušenostmi a na základě zpětné vazby účastníků byla výuka rozšířena o tematický celek zaměřený na komunikaci, který se posléze vyprofiloval v samostatný předmět. Tento předmět, po zařazení původního předmětu do kategorie povinně volitelných, naplnil obsah výuky v zimních semestrech, zatímco **Aplikovaná psychologie architektury** zůstala v letních semestrech jako do značné míry teoretická základna.

Současná podoba předmětu se diferencuje do tří hlavních tematických okruhů dle samotné aplikované psychologie architektury:

- Psychologie architektů a uživatelů
- Psychologie komunikace v architektuře
- Psychologie prostředí architektury (Enviromentální psychologie)

Poslední významnou inovací bylo rozšíření působnosti Aplikované psychologie architektury na nový obor Scénické technologie a zavedení vlastních testů (kap. 6).

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Aplikovaná psychologie architektury - Kniha II.***

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.